

Vroegmoderne tijd

Twee gegevens:

- 1 Rond 1540 liet Alessandro Farnese het badhuis van de Romeinse keizer Caracalla opgraven en de vondsten bestuderen.
- 2 Rond 1565 liet de kleinzoon van Alessandro Farnese met vondsten uit het badhuis van Caracalla een tafel naar Romeins voorbeeld maken.

Deze gegevens passen bij verschillende kenmerkende aspecten uit de zestiende eeuw.

- 2p 2 Noem per gegeven een kenmerkend aspect dat daarbij past.
Let op: je mag een kenmerkend aspect maar één keer gebruiken.

Gebruik bron 1.

Stel: je doet onderzoek naar de Engelse motieven om Amerika te koloniseren en je wilt deze bron gebruiken voor twee hoofdstukken:

- 1 De bekering van de inheemse bevolking tot het christendom.
- 2 De uitbreiding van het Engelse grondgebied.

Je concludeert dat deze bron **minder** bruikbaar is voor het eerste hoofdstuk, en **meer** bruikbaar is voor het tweede hoofdstuk.

- 2p 3 Ondersteun beide delen van je conclusie, telkens met een argument uit de bron.

Gebruik bron 2.

Een interpretatie:

De maker van deze prent wil een boodschap overbrengen over de reformatie.

- 3p 4 Licht deze interpretatie toe door:
- aan te tonen met een verwijzing naar de prent dat de maker de kant kiest van de protestanten, en
 - aan te geven waardoor juist een prent bij kan dragen aan de snelle verspreiding van een boodschap, en
 - te verklaren dat de maker van deze prent anoniem wil blijven.

Henrick Coenraet vertelde in 1636 aan het bestuur van de Republiek dat hij tijdens zijn verblijf in Spaanse koloniën in Zuid-Amerika had gezien dat steden als Rio de Janeiro en Buenos Aires slecht verdedigd waren. Deze informatie werd doorgestuurd naar het bestuur van de handelsorganisatie West-Indische Compagnie.

- 2p 5 Verklaar dat deze informatie belangrijk werd gevonden vanwege:
- 'het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat', en
 - de driehoekshandel.

In 1774 brak in Friesland paniek uit door een voorspelling dat de aarde in botsing zou komen met de zon. Om te laten zien dat er geen botsing zou plaatsvinden, bouwde Eise Eisinga in zijn woonkamer een planetarium: een model van het zonnestelsel. Hij stelde dit planetarium open voor publiek.

- 2p 6 Leg uit dat het openstellen van het planetarium voor publiek paste bij het 'rationeel optimisme'.

Gebruik bron 3.

De brieven van Madame Palatine zijn bruikbaar voor onderzoek naar het absolutisme **en** naar de kritiek op het ancien régime in de achttiende eeuw.

- 3p 7 Toon dit aan door:
- met de beschrijving te verklaren dat Lodewijk XIV zijn positie als absoluut vorst verstevigt door de adel te verplichten *de dag van het appartement* bij te wonen, en
 - uit te leggen welke kritiek op het ancien régime in de achttiende eeuw met deze beschrijving kan worden onderbouwd.

Vroegmoderne tijd

bron 1

Op 24 mei 1607 ontmoet een groep Engelse kolonisten in Amerika koning Powhatan, de leider van een inheems volk. De kolonisten worden vergezeld door Naurans, een inheemse tolk die voor hen werkt. Een van de kolonisten schrijft:

Op een van de kleine eilanden aan de monding van de watervallen richtte hij¹⁾ een kruis²⁾ op met de inscriptie 'Jacobus Rex³⁾ 1607' en zijn eigen naam hieronder. Toen het kruis eenmaal was opgericht, baden we voor onze koning en ons eigen succes in deze onderneming in zijn naam, en verkondigden dat hij [Jacobus] de koning was, met een luide kreet. Koning Powhatan was inmiddels verdwenen (...), net als alle andere wilden⁴⁾, behalve Naurans, die ons met een kreet het kruis zag opzetten en bezorgd leek. Maar kapitein Newport vertelde Naurans dat de twee armen van het kruis koning Powhatan en hemzelf voorstelden, de sluiting in het midden hun bondgenootschap vertegenwoordigde, en de schreeuw uit eerbied was voor Powhatan, hetgeen Naurans behoorlijk opvrolijkte.

noot 1 Dit is Christopher Newport, de kapitein van het Engelse schip de *Susan Constant*, dat in 1607 kolonisten vervoert naar Amerika.

noot 2 Het kruis is een christelijk symbool.

noot 3 Koning Jacobus is de Engelse koning die opdracht geeft voor deze expeditie.

noot 4 Hiermee bedoelt de kolonist de inheemse bevolking.

bron 2

Een anonieme prent uit 1618:

Liefde, Geloof,
Hoop en Geduld

jezuïeten
(katholieke
geestelijken)

'Verbum Dei'
(Het woord
van God)

jezuïeten

jezuïet bij de
poort van de hel

Maarten Luther

bron 3

Madame Palatine, Elisabeth Charlotte van de Palts (1652-1722), is getrouwd met de broer van de Franse koning Lodewijk XIV. Ze schrijft brieven aan vrienden en familie over haar leven in het koninklijk paleis in Versailles. Een voorbeeld van zo'n brief staat hier:

Elke maandag, woensdag en vrijdag is het *de dag van het appartement*¹⁾. Alle heren aan het hof verzamelen zich in de voorhal van de koning en alle dames komen samen in de kamers van de koningin om zes uur. Dan gaat iedereen in optocht naar de salon. Daarnaast is een grote kamer, waar viool wordt gespeeld voor diegenen die willen dansen. (...) Daarna is er een grote kamer – men zou het een hal kunnen noemen – met meer dan twintig tafels met daarop groene fluwelen kleden met gouden franjes waar allerlei soorten spelletjes worden gespeeld. Dan is er de grote 'voorkamer' waar de biljarttafel van de koning staat en er is een kamer met vier lange tafels met versnaperingen: allerlei soorten vruchtenvlaaien, zoetigheden, het lijkt op een kerstlunch thuis. Nog eens vier tafels, die net zo lang zijn, worden in de kamer ernaast gezet en zijn volgeladen met karaffen en glazen en verschillende soorten wijn en likeur. Mensen staan te eten en te drinken in de twee laatstgenoemde kamers en gaan dan naar de kamers om spelletjes te spelen.

noot 1 *De dag van het appartement* is een verplichte bijeenkomst voor alle adel aan het hof.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.